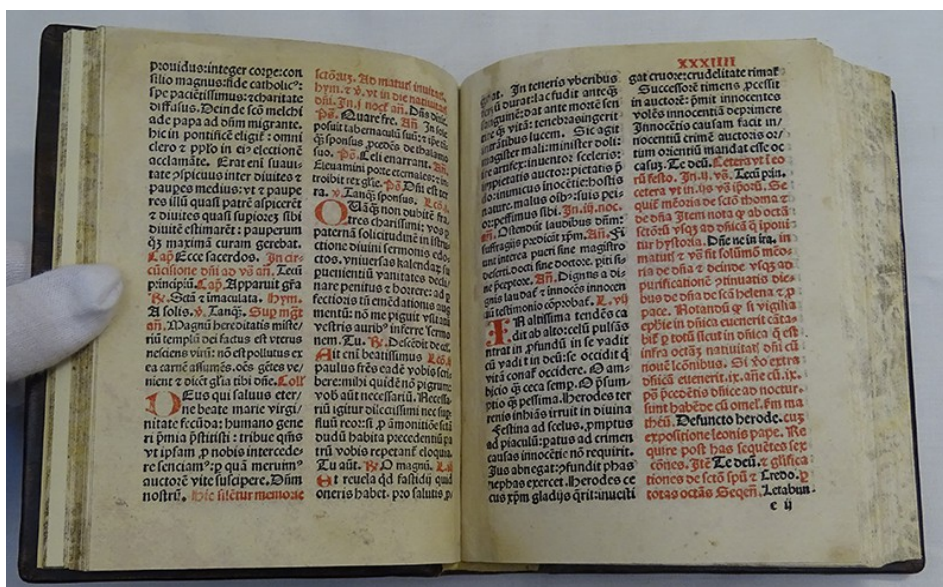

Tidigare okänt exemplar av *Breviarium Scarense* funnet i kyrka i Strängnäs stift

text och bild av Fanny Stenback

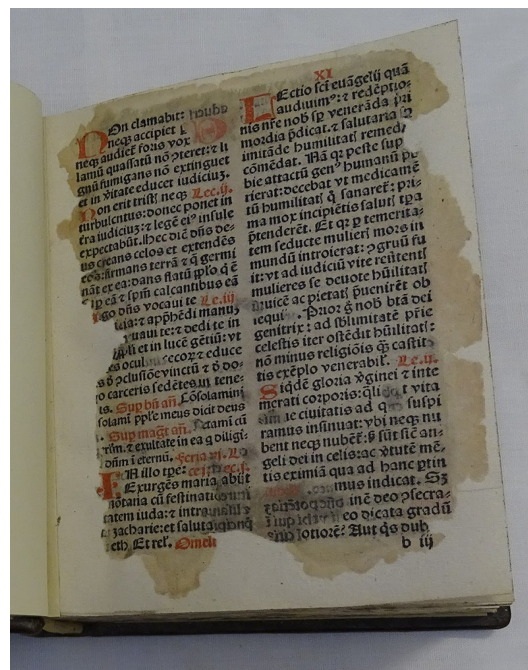
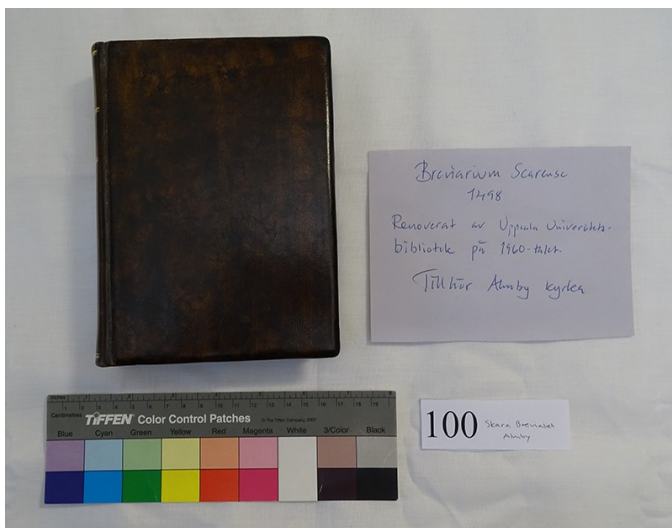
En bokinventering av kyrkor, som Skara stift var första stiftet i Sverige att genomföra mellan åren 2014-2015, har nu genomförts även i Strängnäs stift. I Almby kyrka utanför Örebro, påträffade jag tidigare i höstas ett exemplar av *Breviarium Scarense*.

Breviarium Scarense i Almby kyrka. Foto: Fanny Stenback

Vid telefonkontakt med kyrkvaktmästare Jessica Modin i Almby församling, Örebro pastorat, fick jag veta att det låg en gammal bibel från 1400-talet i kassaskåpet. Jag tänkte att det kanske inte var orimligt att det var en bibel liknande *Tångeråsbibeln*, som Almbys grannförsamling Edsberg, en gång i tiden överlämnat till Roggebiblioteket, Strängnäs Stifts- och landsbibliotek.

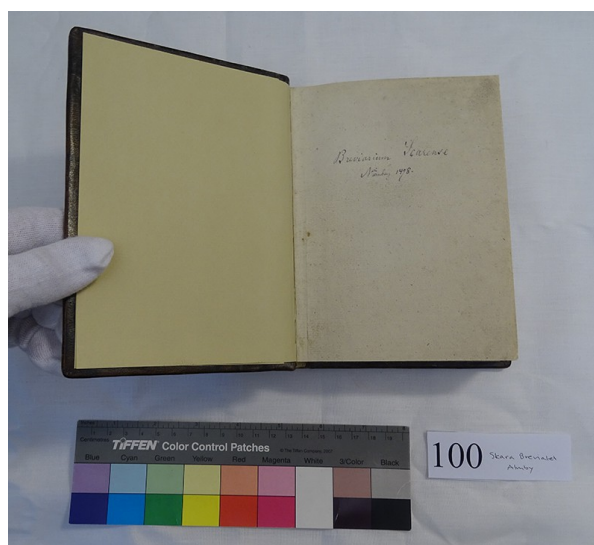
Så visade det sig dock inte vara. När jag besökte Almby kyrka i början på september 2017, fick jag för första gången se boken. Det var en liten bok, knappt en storlek kvarto, och den var ombunden i ny pärm med mörkbrunt skinn. När jag öppnade boken fanns det ingen titelsida, men trycket var tydligt ett medeltida boktryck med svart text och utvalda meningar och stycken tryckt i röd färg. Typsnittet var heller inte av frakturstil.

T.v: Litet format och nytt bokband. T.h: Breviariets förstasida. Foto: Fanny Stenback

Boken var också konserverad med fina lagningar av ett par trasiga sidor. Pappret var troligtvis tvättat. Över lag var det inte så mycket skador på bokens sidor. Det mesta såg riktigt helt och rent ut. Innanför frampärmen låg en handskreven lila postit-lapp med texten: ”*Breviarium Scarense, 1498, Renoverat av Uppsala Universitetsbibliotek på 1960-talet. Tillhör Almby kyrka.*”.

Jag började bläddra i boken för att leta efter någon ledtråd kring bokens riktiga titel, tryckort eller tryckår. Jag hittade tyvärr ingenting annat än en handskreven anteckning på försättsbladet: ”*Breviarium Scarense Nürnberg 1498*”. Jag tog då några bilder på den handskrivna titeln, samt på en bit av den tryckta texten, och lade ut bilderna på instagram (scriptum konservering). Jag tänkte att någon snart borde bekräfta för mig vad det här rörde sig om för bok. Efter ungefär 3 minuter skrev Mats Rehnström (Mats Rehnströms antikvariat) till mig att det sannolikt var ett exemplar av *Breviarium Scarense* jag höll i min hand. Endast tre andra exemplar finns bevarade, och här hade jag nu ett fjärde.

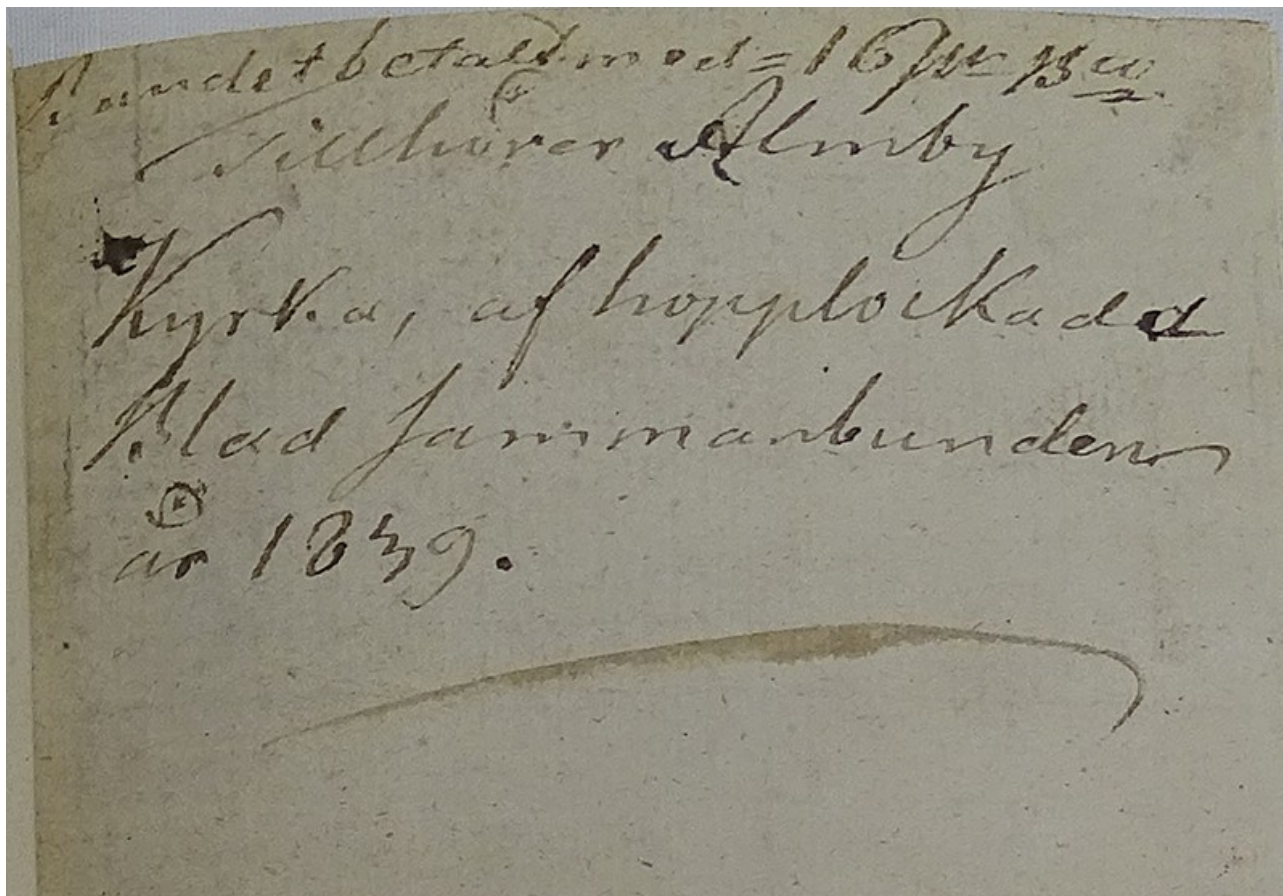

Handskreven titel och årtal på ett originalförsättsblad. Äldre handstil. Foto: Fanny Stenback

Efter att ha informerat församlingen om bokens unicitet, kulturhistoriska- respektive ekonomiska värde, gjorde vi upp en plan för hur den i fortsättningen ska hanteras och förvaras. Boken kommer att finnas utställd i en larmad säkerhetsmonter i Almby kyrka. Församlingen kommer att kunna tillhandahålla digitala kopior för den som vill studera innehållet i boken.

En vecka senare åkte jag tillbaka till Almby för att fotografera av bokens alla sidor i sin helhet och studera dess skick, material och kvalité mer ingående. Som bokkonservator är det de materiella aspekterna som främst är det viktiga för mig att identifiera. Det materiella på boken bär upp den abstrakta information som texten sedan förmedlar. Finns det ingen kvalité på materialet, om materialet är nedbrutet, trasigt och skadat, då förlorar vi så småningom också den textmässiga, abstrakta informationen. Därför var det viktigt att jag kunde bilda mig en bra uppfattning om bokens fysiska skick.

Jag började med att räkna bokens sidor. Det fullständiga originalet bestod av 250 sidor. Det här exemplaret hade endast 180 bevarade sidor. Inga träsnitt. Det rörde sig alltså inte om en hel bok, utan om ett "substantiellt fragment". Om än i gott skick. Papperskvalitén föreföll god. Endast en sida var märkbart nedbruten och mycket skör. Märkligt nog satt den sköra sidan mitt inne i boken. Det fick dock sin förklaring av den här handskrivna anteckningen som jag senare hittade på ett tomt försättsblad: "Bandet betald med = 16 ?? 13 ?? . Tillhör Alby Kyrka, af hopplockade Blad Sammanbunden år 1839."

Anteckning från år 1839 om fyndet av fragmenten. Foto: Fanny Stenback

Breviarieret har alltså från början hittats i form av lösa blad som sedan samlats ihop på 1800-talet, för att därefter på 1960-talet skickas till Carolina Rediviva för att bli konserverat och ombundet. Det förklarar varför boken saknar sin originalpärm, och varför fler än hälften av alla sidor är borta. Vart bladen har hittats, förutom att fyndet gjorts i Almby kyrka, hur, och av vem, kommer vi tyvärr aldrig att få veta. En ledtråd kan dock vara det sköra bladet. Har det blivit skört på grund av att det utsatts för sur hydrolysis, då har det legat fuktigt. Kanske på en fuktig kyrkvind eller i en krypta? Hur

boken har kommit till Almby i Strängnäs stift från Skara får vi troligtvis heller aldrig veta. Bokens sidor var helt tomma på anteckningar och spår efter tidigare ägare. Vi kan bara spekulera i vilka spännande miljöer och platser som de här bladen tidigare i sitt drygt 500 år långa liv har befunnit sig på, men sedan 1839 har den med säkerhet befunnit sig i Almby.